

Правове регулювання діяльності юридичних осіб публічного права

Олександр Биков,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: oleksandrbrm@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-4965-696X*

Данііл Куракін,

*студент кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: kurakin.daniil@ukr.net*

Правове регулювання діяльності юридичних осіб публічного права є важливою складовою сучасної правової системи. Юридичні особи публічного права виконують головну роль у забезпеченні суспільних потреб, обслуговуванні інтересів держави, громад та індивідуальних громадян. Їх існування забезпечує функціонування систем охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, а також гарантує правопорядок і реалізацію публічної політики. Україна як сучасна держава з ринковою економікою прагне гармонізувати свій правовий механізм із загальноєвропейськими стандартами, тому правове регулювання діяльності юридичних осіб публічного права перебуває у постійному розвитку та вдосконаленні.

Юридична особа публічного права визначається як організація, створена органами державної влади або місцевого самоврядування для виконання функцій, які мають суспільне значення. Її діяльність регулюється нормами Конституції України, Цивільного кодексу України [1], Господарського кодексу України [2] та спеціальними законами. Наприклад, Цивільний кодекс України встановлює основи правосуб'єктності таких осіб (статті 81 – 91), а Господарський кодекс визначає принципи їх господарської діяльності. Спеціальне законодавство деталізує правовий статус конкретних суб'єктів: наприклад, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3] регулює діяльність комунальних установ, а Закон України «Про державну службу» [4] визначає правові основи діяльності органів виконавчої влади.

Юридичні особи публічного права поділяються на кілька категорій залежно від їх засновників та функцій. По-перше, це державні юридичні особи, створені центральними органами виконавчої влади (міністерства, агентства, фонди). Їх завданням є реалізація політики держави в окремих галузях, наприклад, Міністерство охорони здоров'я координує роботу медичних закладів, що мають статус юридичних осіб публічного права. По-друге, до цієї категорії належать комунальні юридичні особи, які створюються місцевими органами самоврядування для забезпечення потреб громад. Прикладом можуть бути школи, лікарні, комунальні підприємства, які забезпечують водопостачання чи вивіз сміття. Окрім того, до юридичних осіб публічного права належать деякі особливі форми організацій, як-от публічні фонди, державні наукові установи,

які займаються дослідженнями в інтересах суспільства.

Створення юридичних осіб публічного права є чітко регламентованим процесом. Законодавство України встановлює, що такі організації створюються або законом, або адміністративним актом відповідного органу влади. Наприклад, створення міністерств чи інших центральних органів виконавчої влади регулюється Конституцією України та законами про Кабінет Міністрів України. Комунальні установи створюються рішенням місцевих рад відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» [3]. Обов'язковою умовою є внесення новоствореної юридичної особи до Єдиного державного реєстру, що забезпечує її правоздатність.

Однією з ключових особливостей юридичних осіб публічного права є їх фінансова основа. Такі суб'єкти фінансуються з державного або місцевого бюджету, що підкреслює їхню залежність від публічних фінансів. Наприклад, заклади освіти, охорони здоров'я та соціального захисту отримують фінансування на основі державних програм. Однак, відповідно до законодавства, вони мають право залучати додаткові кошти, зокрема через надання платних послуг або участь у міжнародних грантах. Це дозволяє їм розширювати спектр послуг і підвищувати їхню якість.

Правове регулювання діяльності юридичних осіб публічного права передбачає контроль з боку держави чи органів місцевого самоврядування. Такий контроль реалізується через систему аудиту, звітності та підзвітності. Наприклад, фінансова діяльність державних підприємств перевіряється Рахунковою палатою України або іншими уповноваженими органами. Це забезпечує прозорість використання публічних коштів і мінімізує ризики зловживань.

Проте у функціонуванні юридичних осіб публічного права існує низка проблем. Однією з них є недостатня чіткість у розмежуванні функцій між державними і комунальними установами, що іноді призводить до дублювання функцій. Також актуальною проблемою є обмеження автономії таких організацій, які не завжди мають можливість оперативно реагувати на зміни в суспільстві через жорстке нормативне регулювання. Наприклад, процес закупівлі товарів чи послуг для державних установ часто є надмірно бюрократизованим.

Для вирішення цих проблем необхідно вдосконалювати законодавство. Наприклад, слід гармонізувати національне законодавство з європейськими стандартами, що дозволить підвищити ефективність діяльності юридичних осіб публічного права. Важливим напрямом є також впровадження прозорих механізмів управління майном та фінансами, що дозволить зменшити корупційні ризики. Додатково доцільно надати більшу автономію комунальним і державним установам, зберігаючи при цьому їх підзвітність перед суспільством.

Юридичні особи публічного права є фундаментальними елементами правової системи України. Їх ефективне функціонування забезпечує реалізацію основних прав громадян, розвиток держави та задоволення суспільних інтересів. Постійне вдосконалення правового регулювання у цій сфері сприятиме зміцненню довіри громадян до держави та підвищенню якості публічних послуг.

Ключові слова: юридична особа; публічне право; правове регулювання; законодавство.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 №435-IV.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 №436-IV.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 №280/97-ВР.
4. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 №889-VIII.